

TURIZMUSHOZ KAPCSOLÓDÓ PÁLYÁZATI FORRÁSOK ELOSZLÁSA A 2007-2013-AS PROGRAMOZÁSI IDŐSZAKBAN
TOURISM-RELATED FUNDS ALLOCATION IN THE 2007-2013 PROGRAMMING PERIOD

Varga-Nagy Adrienn, PhD

tanársegéd

Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar; Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet
varga.nagy.adrienn@gtk.szie.hu

Összefoglalás

Hazánk turizmusa területi tervezés és forrás szempontjából az EU programozás során a Széchenyi Terv alkalmával kapott jelentőséget. A felhasználható források köre a Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT I.), az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT), az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP), Új Széchenyi Terv (ÚSZT), és a 2005-ben elkészült Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia (NTS) megvalósítása során bővült. Ezen stratégiákon túl a Nemzeti Fejlesztési Konceptió 2014-2024 közötti időszakra megfogalmazza a turizmus nemzetgazdasági ághoz kapcsolódó legfontosabb fejlesztési területeket. A vizsgálat célja, hogy ismertesse a pályázati források eloszlását az előző- már lezárult programozási időszakban.

Abstract

Tourism in Hungary received significance at the time of Széchenyi Plan from territorial planning and programming point of view. There were more available funds during the realization of further programs, like National Development Plan (NFT I.), New Hungary Development Plan (ÚMFT), New Hungary Rural Development Program (ÚMVP), New Széchenyi Plan (ÚSZT) as well as the National Tourism Development Strategy (NTS) made in 2005. In addition to the mentioned strategies, the National Development Concept 2014-2024 defines the most important development fields of tourism regarding its contribution to the national economy.

Kulcsszavak: turizmus, vidéki területek, pályázati források, EU, fejlesztési tervek

Jel besorolás: R10, R11

LCC: HD 72-88

Irodalmi áttekintés

Az Új Magyarország Fejlesztési Tervben megfogalmazottak szerint hazánk legfontosabb célja volt 2007 és 2013 között a foglalkoztatás bővítése és a tartós növekedés feltételeinek megteremtése. Ennek érdekében hat kiemelt területen indult el összehangolt állami és uniós fejlesztés: a gazdaságban, a közlekedésben, a társadalom megújulása érdekében, a környezet és az energia területén, a területfejlesztésben és az államreform feladataival összefüggésben.

Az ÚMFT 8 ágazati és 7 regionális operatív programban határozta meg a nemzetgazdaság fejlesztésének legfontosabb céljait. A turizmust érintő fejlesztési források döntően a hét regionális operatív programban (ROP) kerültek megtervezésre. A ROP forrásokból a tervezett turisztikai fejlesztések részesedése kb. 17 % volt. Turisztikai célú fejlesztésekhez továbbá a

Gazdasági Operatív program, a Környezet és Energia Operatív Program és az Új Magyarországi Vidékfejlesztési Program forrásai is hozzájárultak. Az utóbbi programhoz kapcsolódóan meghatározott méretek alatti településeken, elsősorban falusi és agroturisztikai szolgáltatások, lovas-, vadász-, horgászturizmus fejlesztésére nyílt lehetőség, 2007-től az ÚMVP III. és IV. tengelyéhez kapcsolódó LEADER program keretén belül. A helyi közösségek (akciócsoportok) által megfogalmazott vidékfejlesztési stratégiákban turisztikai célok (falusi szálláshely-bővítés, korszerűsítés, agro- és ökoturisztikai szolgáltatások kiépítése) is helyet kaptak. A turizmus (közvetett) érdekeltsége az ágazati programokban is megjelent: a területi infrastruktúra, az e-közigazgatás, a vállalkozásfejlesztés és a szakképzések támogatása kapcsán (KARDOS, 2011).

A turizmusfejlesztési stratégiában rögzítettek alapján egy adott település vagy kistérség turizmusával kapcsolatos teendőit a helyi desztináció menedzsment szervezet végzi, amely a helyi lakosság, az önkormányzatok és a turisztikai szolgáltatók szoros együttműködésével a helyi turisztikai termékek, szolgáltatások fejlesztésével és promóciójával foglalkozik. Ezek az alulról szerveződő szervezetek a turizmus szolgáltatók együttműködési fórumaiként is értelmezhetők. Szakmai jelentőségük egyrészt az együttműködés megteremtése kapcsán, másrészt a szolgáltatók turistákkal történő közvetlen kapcsolata, igényeik ismerete kapcsán megfelelő működés esetén nyilvánulnak meg. Az egymáshoz kapcsolódó, turisztikai célterületek lehatárolására azért van szükség, hogy az adott terület turizmussal összefüggő fejlesztési és marketing feladatai egységesen kezelhetővé váljanak. A promóció területén a fejlett turizmussal rendelkező országokban a turizmusnak piramisszerűen egymásra épülő, együttműködő rendszere van, ami elősegíti a hatékony marketing kommunikációt. Ennek a rendszernek a tapasztalatai jó példával szolgálnak a hazai desztináció menedzsment kiépítésére. A helyi imázst a konkrét kínálathoz, eseményekhez jobban kapcsolódva igyekszik közvetíteni (KÖNYVES, 2008; BOROS ET AL, 2012).

Az ÚMFT-t 2011 januárjában felváltotta az Új Széchenyi Terv. Az ÚSZT-ben szereplő 7 kitörési pont közül az első a Gyógyító Magyarország - Egészségipar program volt, melynek húzóága az egészségturizmus. A további 6 programnak (Zöldgazdaság-fejlesztés, Otthonteremtés, Vállalkozásfejlesztés, Tudomány-innováció, Foglalkoztatás-fejlesztés, Közlekedésfejlesztés) is voltak turisztikai kapcsolódásai (KARDOS, 2011).

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Konceptió 2014-2024 közötti időszakra határozza meg Magyarország egész területét lefedő a turizmus, mint gazdasági ágazat fő fejlesztési irányát. A koncepció jövőképe szerint 2024-ben Magyarország az egészségturizmus több területén Európa legnépszerűbb desztinációja kell, hogy legyen.

A kívánt célok között szerepel a belföldi üdülés népszerűsítése, a külföldön is ismert országmárka kialakítása és a hatékony nemzeti marketing. Cél, hogy mind a szolgáltatók, mind a lakosság nyitottan, barátságosan viszonyuljon a turistákhoz, és megfelelő nyelvismerettel rendelkezzen. A turizmus intézményrendszerének alapjait a helyi, térségi, megyei, kiemelt régiós turisztikai szervezetek (TDM szervezetek) jelentse, amelyek az önkormányzatok és a turisztikai vállalkozások, valamint a szakmai civil szervezetek együttműködésével töltsék be a helyi integráló és koordináló szerepet a látogatók felé (PINTÉRNÉ, 2013).

Anyag és módszer

A vizsgálat időbeli lehatárolását a 2007-2013-as európai uniós programozási időszakra határoztam meg, igyekeztem az európai uniós pályázati források elemzését kifejteni. Magyarország uniós tagországgként számtalan forrásból részesül, melyeknek hatékony

felhasználásával fejlődés generálható. Feltételezéseim szerint a forrásokból felhasználható összeg nagymértékben befolyásolja egy térség fejlettségét, legyen az tisztán turisztikai vagy akár gazdaság- és területfejlesztési támogatás.

Megvizsgáltam a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség által gyűjtött adatokat, mely pályázati forrásokat az Új Magyarország Fejlesztési Terv és az Új Széchenyi Terv időszaka alatt a Regionális Operatív Programok keretein belül lehetett elnyerni „Turizmusfejlesztés” témában. A három prioritás a „Turisztikai desztináció menedzsment fejlesztés”, „Turisztikai szálláshely és szolgáltatásfejlesztés” valamint „Turisztikai vonzerőfejlesztés” voltak.

Ezzel párhuzamosan vizsgáltam az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programhoz kapcsolódó, Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal által koordinált pályázatok megvalósulását is, ahol a III. tengely- Vidékfejlesztési intézkedések „Turisztikai tevékenységek ösztönzésére nyújtandó támogatások” alprogramja az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA) támogatásával valósult meg. A támogatásokat a kifizetett kérelmek alapján vizsgáltam. A különböző pályázati forrásokból felhasználható összegeket aggregáltam, és 1.000 lakosra vetítve millió forintban meghatároztam a források összegét kistérségre vetítve. Az EMVA által támogatott kérelmek adatai 2009-2014-ig álltak rendelkezésemre, míg a Regionális Operatív Programokhoz kötődő kifizetések 2007-2013-ig. Így az adatok között a legfrissebb, már 2014-es kifizetett kérelmek is megtalálhatóak.

Eredmények

A vizsgálat során az Új Magyarország Fejlesztési Terv és az Új Széchenyi Terv időszaka alatt a Regionális Operatív Programok keretein belül pályázható források, valamint az EMVA III. tengelyén belül kapható támogatások eloszlását elemeztem. Megjegyezendő, hogy az ÚMVP-ÚSZT forrásoknak a turisztikai jellegű pályázatok csupán 4 %-át teszik ki. A számadatokat vizsgálva körvonalazódik, hogy a 2007-2013-as időszakban nem volt olyan kistérség, amely valamilyen mértékű turisztikához kapcsolódó uniós forrásból ne részesült volna. A legtöbb uniós forrást a „Turisztikai vonzerőfejlesztés” prioritás keretein belül használták fel a kistérségek, melyek között megtalálhatóak voltak:

- a kerékpáros és az aktív turizmus fejlesztésére vonatkozó felhívások;
- történelmi és kulturális örökségek fejlesztésére vonatkozó felhívások;
- hazai és nemzetközi jelentőségű termál- és gyógyfürdők fejlesztésére vonatkozó felhívások;
- rendezvény- konferencia és sportturizmus fejlesztésére vonatkozó felhívások;
- múzeumok, tájházak, bemutatóhelyek fejlesztésére vonatkozó felhívások;
- gasztronómia, bor és pálinkaturizmus fejlesztésére vonatkozó felhívások;
- komplex turisztikai termékcsoomagok fejlesztésére vonatkozó felhívások.

Az 1. táblázatban összefoglaltam a pályázatok tématerületeit, és a kifizetett/támogatott kérelmek összegét.

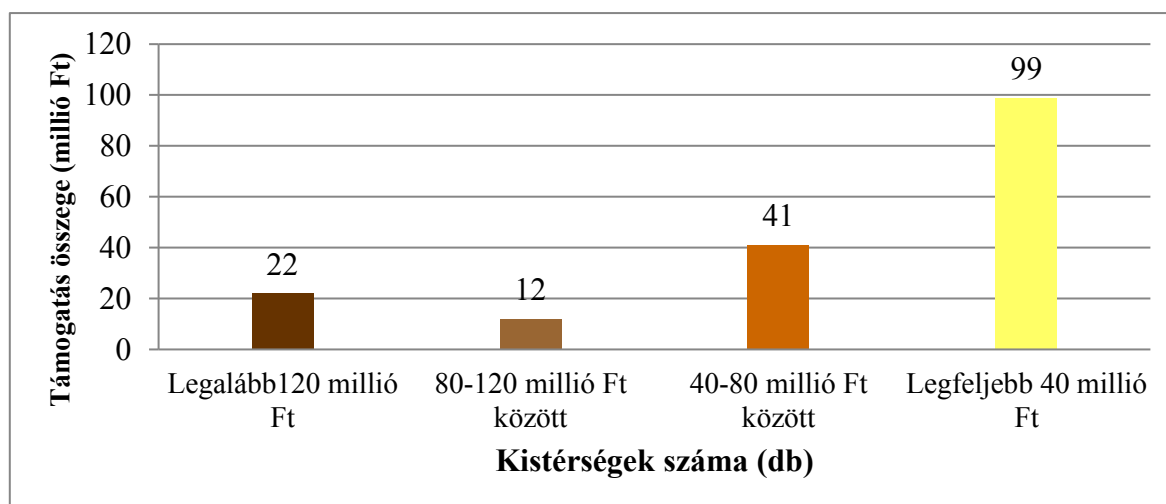
1. táblázat: Turizmusfejlesztéshez kapcsolódó Európai Uniós források

	ÚMVP-ÚSZT „Turizmusfejlesztés”		
	<i>TDM fejlesztés</i>	<i>Szálláshely- és szolgáltatás-fejlesztés</i>	<i>Vonzófejlesztés</i>
Részesült:	55 kistérség	124 kistérség	136 kistérség
Nem részesült:	119 kistérség	50 kistérség	38 kistérség
Egyikből sem:	19 kistérség		
Mindháromból	48 kistérség		
Kifizetett/támogatott kérelmek:	5,13 Mrd Ft	56,50 Mrd Ft	213,11 Mrd
Összesen támogatott:	274,74 Mrd Ft		
Pályázati forrás	EMVA III. tengely: Vidékfejlesztési intézkedések „Turisztikai tevékenységek ösztönzésére nyújtandó támogatások”		
Részesült:	173 kistérség		
Nem részesült:	1 kistérség		
Összesen támogatott:	44,01 Mrd Ft		

Forrás: TÉRKÉPTÉR, TEIR adatai alapján saját szerkesztés, 2015.

A kifizetett kérelmeket kategóriákba soroltam a 174 kistérségre vonatkozóan, az összeget az állandó népességszámukkal arányosítva (1.000 lakosra) millió Ft-ban határoztam meg. A kimutatásból látható, hogy 318,75 milliárd Ft kifizetés történt 2007-2014-ig turisztikai jellegű tevékenységekhez kapcsolódóan, melyből kivétel nélkül minden kistérség részesült több vagy kevesebb arányban.

Az 1. ábra alapján látható a pályázati források összegeinek megoszlása kistérségenként. 99 kistérség esetében megállapítható, hogy maximum 40 millió forintnyi támogatásban részesült, tehát a magyarországi kistérségek közel kétharmada nem jutott kiemelkedően magas forráshoz a 2007-es és 2013-as programozási időszakban. A szóban forgó kistérségek közül 19 kizárólag EMVA forrásból részesült.

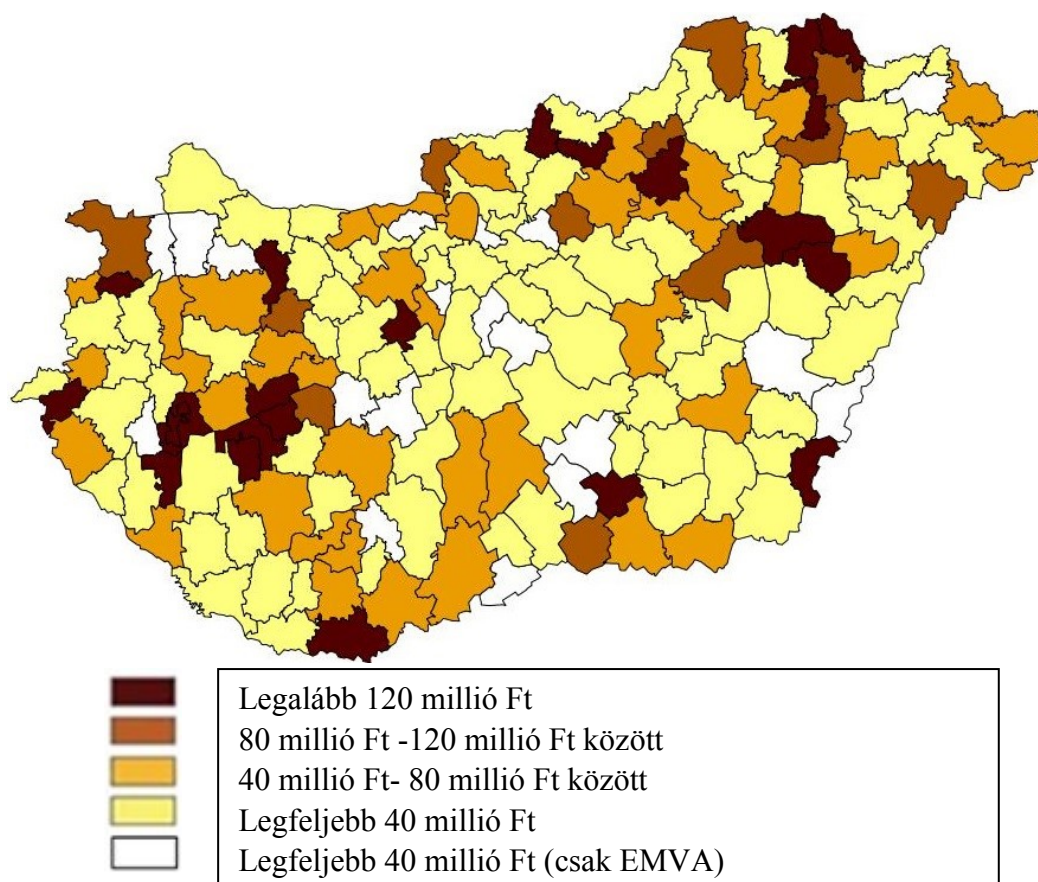

1. ábra: A kistérségeknek kifizetett támogatások összeg szerinti kategóriákban, 2013.

Forrás: TÉRKÉPTÉR, TEIR adatai alapján saját számítás, 2015.

A turisztikai vonzerőfejlesztés forrásaiból az Balatonfüredi kistérség részesült a leginkább, kicsivel több, mint 264 millió Ft kifizetéssel 1.000 lakosra vetítve a Tokaji, Abaúj-Hegyközi és Pannonhalmi kistérségek is 200 millió Ft feletti támogatást kaptak. Az első kettő kistérség a felsorolásból a leghátrányosabb kistérségek közül a komplex programmal segítendőkhöz sorolt. Turisztikai szálláshely- és szolgáltatásfejlesztés szempontjából szintén Balatonfüred az élenjáró közel 85 millió Ft-tal. A TDM szervezetek fejlesztésére ezzel szemben arányaiban jóval kevesebb összeg jellemző. Hévíz, Csepreg és Balatonfüred kapott 10 millió Ft feletti összeget, a többi 52 kistérség 8 millió Ft alatti összeget költhetett. Így a három részterület összeadva összesen 19 kistérség részesült 2007-2014-ig 120 millió Ft feletti támogatási forrásból.

A kifizetések kategóriákra bontását a 2. ábra térképén is szemléltetem.

2. ábra: Turizmushoz kapcsolódó pályázati források 2007-2014

Forrás: TÉRKÉPTÉR, TEIR adatai alapján saját számítás, 2015.

Az EMVA támogatásából az Abaúj-Hegyközi térség tudhatta magáénak a legtöbbet (33 millió Ft), melyet Óriszentpéter, Fehérgyarmat és Tokaj követett (20-25 millió Ft-tal). A két támogatási forrás eredményei alapján a Dunakeszi és Érdi kistérségnek volt a legkevesebb kifizetett kérelme (1 millió Ft alatti). Utóbbi térség turizmusfejlesztési koncepciójában szerepel az aktuális (2014-2020) programozási időszakban történő forrásallokálás.

Következtetések

Véleményem szerint a pályázati források tényleges hasznosulása a szektorban nem körvonalazható egyértelműen. A versenyképesség javítására irányuló pályázatok, a gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó források, a társadalmi megújulás, környezet-és közlekedésfejlesztés eredményei szoros kapcsolatban vannak a turisztikai ággal is, melyek – ágazatra kifejtett – hatásai nehezen mérhetőek. A tipikusan turisztikai beruházások között is fellelhetőek olyanok, amelyeknek fejlődést generáló hatásai nem egyértelműek.

A turisztikai vonzerőfejlesztés esetében beszélhetünk olyan beruházásokról is, melyeknek a célja a történelmi-és kulturális értékek megóvása, egyfajta állapotmegőrzés. Történelmi hagyományaink és értékeink, épített örökségeink, műemlékeink megőrzése fontos feladat, ám ezek a beruházások nem minden esetben járnak jövedelemtermeléssel, versenyképesség fokozásával vagy munkahelyteremtéssel. A turizmusfejlesztéshez kapcsolódó európai uniós pályázati források felhasználása jellemzően azokban a térségekben nem generált kielégítő eredményeket, amelyeknek a gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó források allokációja a legalacsonyabb volt a 2007-2013-as programozási időszakban. Ezek azok a területek, amelyekben a fejlődés nem észlelhető idegenforgalmi potenciál szempontjából a turisztikai beruházások allokációja ellenére sem. A turizmus szoros kapcsolatban van más nemzetgazdasági ágakkal, ezért ahhoz, hogy a turizmus sikeres lehessen egy adott térségben, mindenképpen szükséges a külső környezet fejlesztése is. Megállapítható, hogy a magyarországi kistérségek esetében kizárólag a turizmus fejlesztése hosszú távon nem biztosít stabil gazdasági hátteret, a gazdaság- és területfejlesztési intézkedések hiányát nem képes pótolni.

Összefoglalás

Véleményem szerint a belső vagy külső periférián lévő térségeknek kitörési lehetőséget biztosítana, ha a pályázati forrásból adódó lehetőségeiket egymással összekapcsolhatóvá tennék. Az erőteljes gazdasági- és társadalmi leszakadás véleményem szerint csak akkor állítható meg, ha ezek a térségek nem kizárólag egyedül – a kistérségen belül – próbálnak megoldást találni a fejlődésre, hanem egyfajta klasztert alkotva törekednek az együttműködésre. Úgy gondolom, hogy a kistérségek különböző erőforrásait együttesen felhasználva kedvezőbb feltételek teremthetők meg a gazdaság előmozdítására.

Úgy gondolom, hogy a leghátrányosabb helyzetben lévő desztinációk és a közelükben elhelyezkedő fejlődő térségek együttműködése elengedhetetlen a tartós fejlődés megalapozásaként. Véleményem szerint a kooperáció segítségével kialakíthatók olyan kisebb turisztikai körzetek, melyek együttműködése, klaszterben gondolkodása lassíthatja a leszakadás mértékét, pozitív hatásaival megteremthető helyi szinten a gazdasági stabilitás. A perifériák közötti fejlődő térségek alkalmasak lehetnek arra, hogy az együttműködés bázisaként egyfajta centrumként tekintsünk rájuk a periférikus helyzetben lévő térségek között, azaz ők tekinthetők a perifériák centrumának. Természetesen a perifériák a nagyvárosi pólustérségektől és centrumoktól való függését ez nem befolyásolja, valódi centrumoknak nem tekinthetjük őket, csupán a periférikus helyzetben lévő körzetek egy-egy kedvezőbb helyzetben lévő húzóterseinek.

Köszönetnyilvánítás

„Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-16-4-VII-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült”

Irodalomjegyzék

1. Boros Sz. - Mondok A. - Várhelyi T. (2012): Az egészségturizmus szolgáltatásai és menedzsmentje, Szolnoki Főiskola, ISBN 978-963-89339-4-2, 383 p. http://ttt.szolfportal.hu/images/stories/letoltheto/boros_mondok_varhelyi_egeszsegturizmus_jegyzet.pdf
2. Kardos Z. (szerk.) (2011): Turisztikai ismeretek. Regionális turisztikai menedzsment modul, Egyetemi tankönyv, Keszthely, 117 p. <http://docplayer.hu/1023423-Regionalis-turisztikai-menedzsment-modul.html>
3. Könyves E. (2008): Klaszterek szerepe a turizmusban. pp. 374-381. In: Dienesné Kovács E. - Pakurár M. (szerk.): Hagyományok és új kihívások a menedzsmentben: 140 éves a vezetés oktatása a debreceni gazdasági felsőoktatásban. Nemzetközi Konferencia, 2008. október 2-3., Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma.
4. Pintérné Dobó T. (2013): Elkészült a Nemzeti Turizmusfejlesztési Kon koncepció. Heves Megyei Kereskedelmi és Iparkamara. <http://www.hkik.hu/hu/idegenforgalom/cikkek/elkeszult-a-nemzeti-turizmusfejlesztesi-konceptcio-66237>
5. www.ksh.hu
6. www.teir.hu
7. www.terkepter.hu